

Dary a dedikace Klementu Gottwaldovi

Struktura, řešení a cíle výzkumu

Popis cílů a obsahu mapy

Předkládaná mapa nabízí vhled do specifického sbírkového a archivního materiálu – darů a dedikací adresovaných Klementu Gottwaldovi v letech 1945–1953.¹ Gottwald zde však nevystupuje jen jako individuální recipient, ani jako pouhý reprezentant veřejných funkcí,² ale spíše jako glorifikovaná postava, jejíž životní a politické mezníky představovaly významné body často cyklicky realizovaných afirmací státně-socialistické ideologie.³ Také těmito prostředky na principu personalizace dějin, který byl součástí „stranické historiografie“⁴, se formoval a opětovně potvrzoval tehdejší československý historický narativ a vlastně celý ideologický základ řízení společnosti v období po komunistickém převzetí moci v únoru 1948.

Personalizované dějiny, tj. na vůdčí osobnost hnutí (strany a od konce února 1948 celého státu) orientovaný pohled na dějiny na jedné straně vytvářel to, co dnes nazýváme „kultem osobnosti“, na druhé straně tento kult – projevující se nejen pomocí námi zpracovávané oslavné korespondence a darů – ale téměř ve všech součástech veřejného kulturního prostoru, zároveň zpětně k této ideologii přispíval a pomáhal formovat tehdejší komunistický dějepis. Ať už šlo o užívání čestného jména ve stovkách názvů škol, továren a dalších institucí, náměstí a ulic,⁵ budování soch a památníků, literatury, filmu a dalších uměleckých

¹ U mnoha darů a dedikací byla uváděna formální adresa např.: „soudruh prezident Klement Gottwald, Hrad“, případně bylo specifikováno „Kancelář prezidenta republiky“ a právě tento úřad, fungující od doby T. G. Masaryka až dodnes, většinou tyto zásilky zpracovával. Otázka reálného fungování přijímání darů zůstává dosud nedostatečně rozkrytým badatelským tématem. Dary a dedikace se povětšinou staly součástí Výstavy darů Klementu Gottwaldovi na Pražském hradě a odtud se pak jejich část dostala do sbírky Muzea Klementa Gottwalda, která je dnes v Národním muzeu. Především spisová agenda vztahující se k prezentovanému materiálu je součástí Archivu Kanceláře prezidenta republiky.

² Předseda Ústředního výboru Komunistické strany Československa (1929–1953), náměstek předsedy vlády (1945), předseda vlády (po volbách v květnu 1946) a první lidově-demokratický prezident (1948–1953).

³ Stranický aparát KSČ na přelomu 40. a 50. let již masově vytvářel a šířil komunistickou ideologii (tehdy stalinského ražení). Především Kulturně-propagační oddělení ÚV KSČ pod vedením Gustava Bareše, případně Ministerstvo informací a osvěty směřované Václavem Kopeckým, představovaly dvě základní tendence v oblasti ideologizace: radikálně-sovětská a folklorně-nacionalistickou. Skládaly se z mnoha prvků, např. vytvoření a šíření stranické historie, tj. dějinného narativu československého národa na základě vývoje revolučního a dělnického hnutí (resp. dějin KSČ), jejich předobrazy byly kladeny již do dob feudalismu (typicky tento narativ začíná husitstvím, které je chápáno jako odpor proto-proletářské třídy proti feudálnímu systému s akcentem na dualitu národního a cizího). Přičemž toto vše bylo v reálu zaváděno dříve, než vlastně byly publikovány podklady pro tuto národně a třídně revoluční historiografii, odborná díla historiků (Kavka, Křen, Nejedlý, Pachta, Reiman, Veselý a další). K podkladům ohledně centrálního odborného pracoviště, Ústavu dějin KSČ, (založeného v roce 1950, transformovaného v letech 1968 a 1970) viz souhrnně BLODIGOVÁ, Alexandra, Archiválie bývalého Archivu Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSČ. *Archivní časopis* 53, 4, 2003, 225–258.

⁴ K termínu zevrubně: SOMMER, Vítězslav. *Angažované dějepisectví. Stranická historiografie mezi stalinismem a reformním komunismem (1950–1970)*. Praha 2011, s. 56nn; případně RANDÁK, Jan. *V září rudého kalicha. Politika dějin a husitská tradice v Československu 1948–1956*. Praha 2016; KOPEČEK, Michal. Ve službách dějin, ve jménu národa: historie jako součást legitimizace komunistických režimů ve střední Evropě v letech 1948–1950, *Soudobé dějiny* 8, 1, 2001, 23–43; ale i další.

⁵ Proměny toponomastiky mohou odhalit mnohá fakta o veřejném prostoru a jeho utváření ve vztahu k osobě K. Gottwalda, srov. DAVID, Jaroslav – MÁCHA, Přemysl. *Názvy míst. Paměť – identita – kulturní*

projevů na téma života „prvního dělníka republiky“, po jeho všudypřítomnost v novinách a rozhlasovém vysílání, vydávání jeho souborného díla,⁶ po nepočítatelné množství školních slohů na téma „našeho vzoru a učitele“ či výkresů zpodobňujících „ruce maminky Klementa Gottwalda“ dochovaných v archivním fondu Klement Gottwald – kult osobnosti.⁷

Prezentované archiválie a předměty pocházejí ze sbírky Muzea Klementa Gottwalda a dnes jsou součástí Sbírký Muzea dělnického hnutí v Národním muzeu, která prochází od roku 2017 novým odborným zpracováním.⁸ Nejedná se však zdaleka o úplný výčet všech ve sbírce zachovaných nebo v dokumentech dohledaných položek, ale o výběr typově a obsahově zajímavých, či naopak reprezentativních a typických příkladů. Redukce byla nutná jednak pro srozumitelnost – aby uživatel nebyl zahlcen neúměrným množstvím dat – ale také proto, že ani maximalistická prezentace všech ve sbírce zachovaných archiválií a předmětů by neměla vyšší hodnoty pro kvantitativní, typologický, ani jiný výzkum, protože žádná z těchto kolekcí se nezachovala kompletní. Tato skutečnost vychází ze samotné podstaty materiálu, který byl de facto osobním vlastnictvím obdarovaného-adresáta, jenž mohl, a v reálu tak společně s administrativou státu činil, rozhodovat o jejich zachování, zničení, použití v domácnosti, nebo ve většině k předání do veřejné prezentace na výstavě darů. Druhou skutečností, mající vliv na nekompletnost kolekce, je absence potřeby tento soubor vůbec vytvářet a zachovat v celistvosti. V případě darů a dedikací Klementu Gottwaldovi při uzavření stálé výstavy v roce 1958 sice hrálo roli klima po stranické kritice kultu osobnosti, ovšem ani u ostatních československých prezidentů nebyly a dodnes nejsou oficiální snahy o zachování jejich darů a dedikací.⁹

Zajímavým specifickým kolekce darů a dedikací Klementu Gottwaldovi, v kontextu ostatních československých prezidentů, je jejich veřejná prezentace hned na dvou výstavách. První z nich, výstava *Pracující lid prezidentu republiky*, se konala u příležitosti oslav jeho 52. narozenin v roce 1948 v Rudolfově galerii a Sloupové síni Pražského hradu.¹⁰ Druhá výstava se stala dokonce stálou expozicí, otevřenou mezi lety 1952 až 1958, později fungující jako pobočka v roce 1952 zřízeného *Musea revolučního hnutí*, přejmenovaného v roce 1953 na

dědictví. Brno 2015; KRÍŽOVÁ, Lenka – MARTÍNEK, Jiří a kol. *Od Karlova Mostu ke Gottwaldovu – Osobnosti v názvech měst a míst*. Praha 2017.

⁶ Pořádání Gottwaldových sebraných spisů bylo prvním úkolem řešeným Ústavem dějin KSČ, viz BLODIGOVÁ, Alexandra, *Fondy a sbírky*, s. 226; Státní ústřední archiv – fond *Ústav dějin KSČ*, inv. č. 165, k. 19.

⁷ K termínu „kult osobnosti“, případně „kult vůdce“ výběrově: ASPOR, Balázs – BEHREND, C. Jan a další (eds). *The Leader Cult in Communist Dictatorships. Stalin and the Eastern Bloc*. New York 2014; PLAMER, Jan. *The Stalin Cult: a Study in the Alchemy of Power*. Stanford/New Haven 2012.

⁸ KABŮRKOVÁ, Markéta. The First Czechoslovak People's Democratic President and the Era of Late Stalinism According to Diplomatic, Personal, and Other Presents. Materials from the Collection "Klement Gottwald – the Personality Cult". Příspěvek na konferenci *Memory of the Communist Past*, pořádané Institutem etnologie a sociální antropologie SAV, 14.–16. 10. 2020 (online). TOTHOVÁ, Jolana. Sbírký Muzea dělnického hnutí – rozsáhlý soubor předmětů, archiválií a knih. *Muzeum: Muzejní a vlastivědná práce*, 2017, 55, 2, s. 16–26.

⁹ Téma není dosud badatelsky zpracované, obecně k tématu např.: DOLEŽAL, Jakub: Mezinárodní konference *Preserving the Memory of the Presidency* (Varšava, 10. října 2012). *Archivní časopis* 63, 1, 2013, s. 87–91.

¹⁰ Tato výstava je srovnatelnou veřejnou prezentací darů k narozeninám hlavy státu, jakou byla výstava darů k 80. narozeninám prezidenta Masaryka. Archiv Kanceláře prezidenta republiky, fond KPR – protokol H (holdy), inv. č. 1860, karton 21; viz HÁJKOVÁ, Dagmar. T. G. Masaryk: prvorepublikové utváření jeho místa v české "oficiální" paměti. HÁJKOVÁ, Dagmar (ed). *Česká paměť: národ, dějiny a místa paměti*. Praha 2014, s. 163–188.

Museum Klementa Gottwalda.¹¹ Společně se zpracováváním nové evidence kolekce darů probíhá i výzkum kontextu jejího uplatnění a veřejné prezentace.

Klíčová slova:

Klement Gottwald – personifikované dějiny – kult osobnosti – dary – čestná občanství – výročí.

Časové pokrytí

1945–1953.

Ve srovnání se stalinským kultem, který v podstatě končí s Chruščovovo kritikou na stranickém sjezdu v roce 1956, gottwaldovský kult v ČSR utlumuje pouze částečně a dočasně, aby se znovu a celkem výrazně projevil v období normalizace a existoval až do posledních dnů komunistického režimu. V mapě jsou však materiály pouze z období života Klementa Gottwalda, neboť vystupuje jako jejich recipient. Jedinou v mapě prezentovanou výjimkou je specifický hmotný dar věnovaný na jeho rakev.

Země

Československá republika.

Předkládaná mapa je vymezena hranicemi Československa, takže zde nejsou prezentovány hmotné dary ani zdravotice ze zahraničí, přestože byly Klementu Gottwaldovi zasílány, i když v menším poměru než tuzemské. Většina z nich byla diplomatické povahy, ale mezi archiváliemi jsou dochovány i jednotlivosti od polo-veřejných a soukromých dárců (např. Album životopisných karikatur z Vídně).

Typy objektů

dokumenty

umělecká díla

Kategorie (vrstvy mapy)

Jednotlivé položky ve vrstvách se často obsahově prolínají – blahopřání obsahují závazek (typicky narozeniny Klementa Gottwalda, 23. listopadu, byly příležitostí pro uzavření pracovního závazku či dar bez nároku na mzdu odpracovaných hodin, finanční sbírku mezi zaměstnanci a členy strany). Hmotný dar je připojen k blahopřání nebo je doprovázen nějakým druhem písemného oznámení daru, dopisem či telegramem.

a. Blahopřání

1) **Narozeniny K. Gottwalda** se od listopadu 1946 staly datem cyklicky se opakujících celonárodních oslav a 23. listopadem od roku 1948 také vrcholil tzv. Gottwaldův týden práce, během nějž probíhaly dobrovolné brigády („dar práce“) či sbírky a zároveň se uzavíraly další pracovní závazky. Spolu s blahopřáními – která mohla mít formu běžného strojopisného či rukopisného dopisu, kolektivního dekorovaného přání se sebranými

¹¹ Viz [Výstava darů Klementu Gottwaldovi | Muzeum dělnického hnutí v 21. století \(mdh21.cz\)](https://mdh21.cz) (online k 8. 2. 2022).

podpisy zaměstnanců nebo členů organizace původce až po originální a profesionálně zpracovaná blahopřání, v nichž lze nalézt uměleckou hodnotu, nebo alespoň předpokládat umělecké aspirace autora – byly zasílány hmotné i nehmotné dary, např. hudební skladby, básně, umělecká díla, zboží a výrobní vzorky nebo také plodiny, a dokonce živá zvířata, respektive odpracované hodiny a splněné pracovní plány. Někdy se tato kategorie prolíná s následující, neboť kult práce a s ním spojená hlášení pracovních a budovatelských výsledků na jedné straně a pracovní sliby a závazky do budoucnosti na straně druhé byly celorepublikově rozšířeným způsobem, jak se (formálně, v mnoha případech však i upřímně) přihlašovat k programu poválečné obnovy Československa, který záhy začal splývat s programem KSČ.

2) **Zdravice v období po 28. únoru 1948** – Po celou první polovinu března přichází děkonné a blahopřejné telegramy ze všech míst republiky, vyjadřující souhlas s vůdčí úlohou KSČ. (Oproti tomu se v archivním fondu Sbírky Muzea dělnického hnutí nenachází žádné povšimnutí hodné množství gratulací k úspěchu ve volbách v květnu 1946, významnější příležitostí se toho roku staly až narozeniny tehdejšího předsedy vlády K. Gottwalda).

3) **Výročí 30. let od vzniku samostatného Československa** (připadající na 28. října 1948) bylo významnou příležitostí pro vznik tohoto druhu dokumentů. Na některých je uvedeno motto „bez 7. listopadu by nebylo 28. října“, posouvající důraz významu výročí k myšlence, že ruská bolševická revoluce byla bezprostřední příčinou a podmínkou úspěšného završení snahy o národní sebeurčení a vzniku samostatné ČSR. Ostatně připomínka výročí vzniku Československa (a osobností s ním spojených) byla velmi brzy zcela potlačena a celé období první republiky se v komunistickém historickém narativu stalo pouze úpadkovým obdobím kapitalismu, utlačujícího proletářskou třídu a nevyhnutelně spějícího k nadvládě fašismu u nás.

b. Čestná občanství

Speciálně čestná občanství, ale i různé příležitostné zdravice a blahopřání, známe i z obsahu přijaté korespondence kanceláří státních představitelů v obdobích předcházejících i následujících období 1948–1953. Nicméně samo množství, stejně jako jazyk dokumentů této konkrétní sbírky prozrazuje, že zde se jedná o projevy toho, co bylo samotným nástupcem J. V. Stalina (tj. nejvýraznějšího objektu nekritické glorifikace) N. S. Chruščovem v úvodním projevu k XX. sjezdu KSSS v roce 1956 retrospektivně nazváno „kultem osobnosti“, přičemž v současnosti je tento termín, případně termín „kult vůdce“ víceméně konsensuálně přijímán pro popis některých aspektů atmosféry v Československu konce 40. a první poloviny 50. let 20. století (případně stalinského SSSR a jeho satelitů v oné době).

c. Čestné jméno

Primárně se jedná o přejmenování Zlína na Gottwaldov, nicméně řada dalších obcí žádala Klementa Gottwalda, zda mohou pojmenovat jeho čestným jménem další lokace: náměstí, kulturní domy a hlavní ulice. Také podniky, doly, případně jednotlivé brigády práce chtěly nést toto tehdy čestné jméno.

d. Závazky

Pracovní sliby a závazky, případně zprávy o splnění pracovních plánů mohly být spojeny s různými významnými daty. Zmíněny byly narozeniny K. Gottwalda, ale závazky byly vyhlášovány u příležitosti sjezdů strany, v různá výročí a významná data, případně jednotlivě v

souvislosti s vytvořením pracovní brigády, přejmenování výrobního družstva nebo také např. v rámci měsíce československo-sovětského přátelství (listopad – prosinec). Významnější množství je z ledna 1949, tj. v souvislosti s 25. výročí smrti V. I. Lenina, dne horníků (9. září) atp. Nejmasověji však byly závazky zasílány u příležitosti vyhlášení dvouletého pracovního plánu (1946–1948) a první pětiletky (1948–1953), v těchto obdobích se často odesílala hlášení výsledků po jednotlivých letech a rovněž další pracovní závazky pro kratší časová období v rámci centrálně plánovaných budovatelských záměrů. V naší mapě jsou zaneseny archiválie dedikované jmenovitě K. Gottwaldovi, někdy však byly závazky dedikovány i jiným adresátům, v tomto raném období např. Ústřednímu výboru KSČ u příležitosti stranických sjezdů (jmenovitě IX. sjezdu podzim 1949), jiným státním představitelům – mnohem menší množství je dochováno ve sbírce k Antonínu Zápotockému jako představiteli odborů (ROH) a od roku 1953 druhému komunistickému prezidentovi. V období normalizace, kdy tento typ materiálů zažívá nový rozkvět, jsou – z valné většiny zcela formální – pracovní závazky sepišované organizacemi i jednotlivci, mnohdy i bez konkrétních dedikací.

e. Hmotné dary

Předměty darované Klementu Gottwaldovi v období od 1945–1953 byly většinou darovány samostatně k narozeninám či při příležitosti výročí a svátků, nebo byly součástí propracovaného blahopřání, doplňovaly čestná občanství a závazky. Dle dostupných archivních materiálů je zřejmé, že v období prezidentské funkce byla převážná většina darů doručována přes Kancelář prezidenta přímo na Pražský hrad nebo předávána při osobní audienci. Hmotné dary byly často uměleckými či řemeslnými díly profesionálních nebo amatérských tvůrců. Kromě obrazů, plastik, krabiček či výšivek byly darovány předměty různého typu a reprezentativní produkty hospodářství, od knih a předmětů do domácnosti, po rozměrné stroje, tuny obilí a vlaky uhlí, nebo dokonce živá zvířata. V mapě je prezentován především výběr předmětů zachovaných ve Sbírce Muzea dělnického hnutí v Národním muzeu. Pro ilustrování šíře typů darů jsou doplněny i příklady, které se nedochovaly a informace o nich jsou čerpány ze spisové agendy ve fondech Archivu Kanceláře prezidenta republiky. U těchto několika položek nejsou obrazové přílohy.

f. Telegramy k volbě prezidentem

Telegramy, jako dobově obvyklá forma rychlé komunikace, byly použity v hojné míře pro gratulace k řadě různých příležitostí. Objevují se i jako blahopřání k narozeninám, tradičním i nově zaváděným svátkům (Vánoce, Nový rok, nebo Vítězný únor). Obsahují často i závazky, jak samostatné, tak připojené k blahopřání. Do zvláštní vrstvy jsou telegramy vyčleněny kvůli své specifické formě založené na obsahu textu ve formuláři, oproti ostatním typům artefaktů oproštěné od zdobnosti a originality ztvárnění. Zachované telegramy jsou na typových tabulkových formulářích, ne na zdobených telegrafních blanketech, přestože je Československá pošta produkovala již v meziválečném období. V archivním fondu *Klement Gottwald – kult osobnosti* v Národním muzeu jsou uložena dekorovaná alba s blahopřáním ke zvolení prezidentem a také několik desítek telegramů k této příležitosti. Větší část z telegramů je však nadále součástí Archivu Kanceláře prezidenta republiky.

g. Varia

Tato kategorie sdružuje několik různých a ve srovnání předchozími typy nepříliš četných dedikací. Jsou mezi nimi příklady dalších příležitostí, k nimž bylo možné komunistickému vůdci blahopřát, v mapě je např. oznámení o zvolení čestným členem organizace původce, pamětní album z návštěvy (zde je zajímavý i původce, Krajská komise žen, i raná datace do podzimu 1945), nebo „umělecké“ dary – např. básnické pásmo s antisemitskými akcenty od individuálního dárce.

Struktura jednotlivého hesla

místo

Lokalita původu archiválie nebo předmětu, jež vychází z informací o původci.

poloha

GPS souřadnice místa doložení původu předmětu, respektive města nebo obce/adresy dárce.

název

Základem názvu je lokalita původu položky a názvu předmětu-archiválie. V případech, kdy jsou tyto údaje stejné pro více jak jednu položku, je název pro odlišení doplněn ještě určením původce.

původce

Jméno dárce (jméno jednotlivce, název instituce nebo kolektivu), pokud je znám. Autor artefaktu je uváděn v popisu, ovšem často je zároveň původcem. V případě archiválií je jako původce uveden odesílatel materiálu, pouze sekundárně – tam, kde je určen autor uměleckého zpracování nebo díla je uvedeno jméno autora.

popis

Text shrnující dostupné informace a) dobové z archivních zdrojů a b) ze současného zpracování. Součástí popisu nebo informací v popisu přílohy jsou doplňující souvislosti o přesunech předmětu po institucích od jeho darování do současnosti (v případě darů). V případě archiválií je popis tvořen informacemi, které obsahuje běžná, podrobnější verze archivního zápisu, s tím, že některé údaje jsou přesunuty do speciálních kolonek (datace, původce, zdroj). Jde tedy především o obsahový a fyzický popis archiválie, včetně počtu listů, rozměrů, materiálu atd. Ve vybraných případech je připojeno vysvětlení souvisejících okolností, které se může týkat povahy původce, příležitosti, ikonografie výtvarného obsahu nebo konkrétního jevu zachyceného vybranou položkou.

datace

Na základě povahy této konkrétní mapy je nejčastěji uveden rok darování. Pokud není například u předmětu znám, tak je v mapě uveden rok vzniku artefaktu. V případě kategorií blahopřání, čestná občanství, čestné jméno, varia a závazky je datace většinou uvedena samotným původcem v rámci dedikačního textu, někdy se může lišit datum výročí či příležitosti, ke které je dedikace připsána, a vznik (případně rozhodnutí o vytvoření dedikace)

nebo den odeslání konkrétní archiválie – tyto skutečnosti jsou, mimo kolonku datace, vždy jasně rozlišený a vysvětlený v rámci popisu položky.

zdroje informací

Uvedení uložení archiválie nebo předmětu, dále literatury či jiného zdroje, z nich se vycházelo při zpracování jednotlivé položky v mapě (týká se údajů, textu i obrazového materiálu).

obrazová příloha/doprovodné materiály

Současná i historická fotodokumentace archiválií a předmětů včetně doprovodného materiálu. Pokud jsou dohledány, tak i dokumentace dobové prezentace dané položky – na výstavách či v expozicích, médiích apod. V kategoriích blahopřání, čestná občanství, čestné jméno, varia a závazky se jedná výhradně o současnou fotodokumentaci archivního materiálu z fondu *Klement Gottwald – kult osobnosti*, jejich zdrojem je ve všech případech opět tento konkrétní fond.

Pramenná základna

V mapě prezentovaný materiál je v současnosti spravován Národním muzeem, kam byl v roce 2014 darován Muzeem dělnického hnutí, o.p.s., založeným v roce 1990 za účelem zachování sloučených sbírek zrušených ústředních stranických muzeí: Muzea Klementa Gottwalda a Muzea V. I. Lenina. Archivní a sbírkové fondy obsahující dary a dedikace Klementu Gottwaldovi ve Sbírce Muzea dělnického hnutí v Národním muzeu jsou spravovány ve dvou jeho složkách:

- Sbírkové předměty – Historické muzeum Národního muzea, Oddělení nových českých dějin, Sbírka Muzea dělnického hnutí
- Archiválie – Archiv Národního muzea, Sbírka Muzea dělnického hnutí, fond *Klement Gottwald – kult osobnosti* (zatím neuspořádáno, publikován částečný soupis na web stránkách: mdh21.cz a v databázi VaDeMecum v rámci Archivu NM, Archiv MDH).

Pro doplňování informací k jednotlivým prezentovaným položkám hmotných darů byly využívány dokumenty z Archivu Kanceláře prezidenta republiky:

- fond *Kancelář prezidenta republiky (období 1948–1962)*
- fond *Index president*.

Výběr literatury

ASPOR, Balázs – BEHREND, C. Jan – etc. (eds). *The Leader Cult in Communist Dictatorships. Stalin and the Eastern Bloc*. New York: Palgrave Macmillan, 2004. 298 s. ISBN 978-1-349-51714-5.

BLODIGOVÁ, Alexandra. Archiválie bývalého Archivu Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSČ. *Archivní časopis* 53, 4, 2003, 225–258.

DAVID, Jaroslav – MÁCHA, Přemysl. *Názvy míst. Paměť – identita – kulturní dědictví*. Brno: Host, 2015. 230 s. ISBN 978-80-7491-425-6.

DOLEŽAL, Jakub. Mezinárodní konference *Preserving the Memory of the Presidency* (Varšava, 10. října 2012). *Archivní časopis*. Roč. 63, č. 1, 2013, s. 87–91.

HÁJKOVÁ, Dagmar. T. G. Masaryk: prvorepublikové utváření jeho místa v české "oficiální" paměti. Dagmar Hájková. In: *Česká paměť: národ, dějiny a místa paměti*, Praha: Academia, 2014 s. 163-188.

KABŮRKOVÁ, Markéta. The First Czechoslovak People's Democratic President and the Era of Late Stalinism According to Diplomatic, Personal, and Other Presents. Materials from the Collection "Klement Gottwald – the Personality Cult". Příspěvek na konferenci *Memory of the Communist Past*, pořádané Institutem etnologie a sociální antropologie SAV, 14.–16. 10. 2020 (online).

KOPEČEK, Michal. Ve službách dějin, ve jménu národa: historie jako součást legitimizace komunistických režimů ve střední Evropě v letech 1948–1950, in *Soudobé dějiny* 8, 1, 2001, 23–43.

KŘÍŽOVÁ, Lenka. - MARTÍNEK, Jiří a kol. *Od Karlova Mostu ke Gottwaldovu-Osobnosti v názvech měst a míst*. Praha: Historický ústav, 2017. 226 s. ISBN 978-80-7286-315-0.

PLAMER, Jan. *The Stalin Cult: a Study in the Alchemy of Power*. Stanford, California Hoover Institution/New Haven: Yale University Press, 2012. 352 s. ISBN 978-0-300-16952-2.

RANDÁK, Jan. *V záři rudého kalicha. Politika dějin a husitská tradice v Československu 1948–1956*. Vyd. 1. V Praze: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 408 s. ISBN: 978-80-7422-373-0.

SOMMER, Vítězslav. *Angažované dějepisectví: stranická historiografie mezi stalinismem a reformním komunismem (1950-1970)*. Vyd. 1. V Praze: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 508 s. České dějiny; sv. 2. ISBN 978-80-7308-378-6.

TOTHOVÁ, Jolana. Sbírka Muzea dělnického hnutí – rozsáhlý soubor předmětů, archiválií a knih. *Muzeum: Muzejní a vlastivědná práce*, 2017, roč. 55, č. 2, s. 16–26. ISSN 1803-0386.